

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL.

1898 OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-ÉIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokból 4530 db., áthelyezés útján 18 db., ajándék útján 675 db., vétel útján 259 db., összesen 5382 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen kívül köteles példányokként béérkezett: alapszabály 284 db., halotti jelentés 1769 db., hivatalos jellegű irat 297 db., perirat 37 db., plakát 2007 db., program 857 db., körlevél 199 db., szinlap 2500 db., zárszámadás és üzleti jelentés 367 db., vegyes 991 db. összesen 9308 db. apró nyomtatvány.

Vételre fordítottatott 714 frt 44 kr és 187 márka 60 pf.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: Ábrányi Katona Klementin, Ahn Frigyes Gráczból (2 db.), Aldásy Antal (6 db.), az államszámvevőség elnöksége (12 db.), az Állategészség szerkesztősége, az Armenia szerkesztősége Szamosújvárról (2 db.), Asbóth Oszkár (4 db.), Athenaeum r. t. (4 db.), Bábakalauz szerkesztősége, Bajavidéki rk. néptanító egyesület, Balázs István Kecskemétről, Baranya megye alispánja, Blau Lajos, Bonis Elemér, Borromaeus szerkesztősége Győrből, Budai könyvtár egyesület, Budapest székes főváros (10 db.), Budapest főváros statisztikai hivatala (6 db.), Budapesti kereskedelmi s iparkamara, Budapesti Szemle szerkesztősége, (4 db.), John Crerar Library Chicago, Csongrád megye alispánja, »Dom a skola« szerkesztősége Rózsahegyről, Dorfmeister J. A. Bécsből, Dömötör Miksa Szabadkáról, Dunántúli ág. ev. egyházkerület, Építészeti Szemle szerkesztősége, Erdélyi Múzeum egyesület Kolozsvárról, Erdészeti Lapok szerkesztősége, Esztergár László (3 db.), Fehér József (2 db.), Fejérpataky László (16 db.), Magyar földrajzi társaság (7 db.) Földtani intézet (4 db.), Főrendiház irodája (25 db.), Füredi Ignác, Gajsler J. F. Varsóból,

Gebé Andor Ungvárról, Grill Károly (4 db.), Hegedüs Lóránt, Hit-szónoklati Folyóirat szerkesztősége Esztergomból, Jézus Sz. Szívének Hirnöke szerkesztősége Kalocsáról, Jó pásztor szerkesztősége, Jókai Mór, Kanyaró Ferencz Kolozsvárról (11 db.), Kath. hitvédelmi folyóirat szerkesztősége Pozsonyból, Kegyes tanítórend, Képviselet irodája, (29 db.), Kerekes Pál (2 db.), Kereskedelmi iparkamara Kolozsvárról, Kereskedelmi akadémia Debreczenből, Kereskedelmi Szakoktatás szerkesztősége (2 db.), Keresztény Magvető szerkesztősége Kolozsvárról, Klinikai Füzetek szerkesztősége, Kossuth Ferencz (4 db.), Kovács Sándor Pozsonyból (3 db.), Központi papnevelő irod. iskolája, Külföldi egyh. szónoklatok szerkesztősége, Lasz Samu, Lendl Adolf, Lóczy Lajos (4 db.), Madarász Gyula, Mágócsy Dietz Sándor (15 db.), Magyar Fogászati Szemle szerkesztősége (6 db.), Magyar Gazdaságtört. Szemle szerkesztősége, Magyar Gazdák Szemléje szerkesztősége (6 db.), Magyar jogászegylet, Magyar Kisdednevelés szerkesztősége Eperjesről, Magyar Méh szerkesztősége, Magyar néprajzi társaság, Magyar Nyomdászat szerkesztősége, Magyar ornithologiai központ, Magyar Orvosi Archivum szerkesztősége, Magyar Paedagogia szerkesztősége, Magyar Sion szerkesztősége Esztergomból, Magyar Tanítóképző szerkesztősége, Magyar Zsidó szemle szerkesztősége, Márki Sándor Kolozsvárról, Méhészeti Közlöny szerkesztősége, Melich János (2 db.), Meteor. s földmágnességi intézet (3 db.), Michaelis Lajos Nagyszebenből, Mocsáry Sándor (2 db.) Mezőgazdasági Szemle szerkesztősége Magyar-Óvárról, Nemzeti Nénevelés szerkesztősége, Obzor szerkesztősége Rózsahegyről, Olasz közoktatásügyi miniszterium, Pármai kir. könyvtár, Pesti Hírlap kiadóhivatala. Posch Jenő (2 db.), Prot. Pap szerkesztősége Kecskemétről, Pulszky Ágost, özv. Pulszky Ferenczné, (2 db.) Róna Béla, Simonsen D. Kopenhágából, Solymossy Sándor, Spiegler Gyula, Sponer Andor Lomniczról (3 db.), Magyar kir. közp. statisztikai hivatal, K. k. stat. Central-Comission Bécsből, (4 db.) Stoll Ernő Aszódról, Magyar kir. szabadalmi hivatal (7 db.), Szegedi keresk. s iparkamara, Székesfehérvári püspöki iroda, Technologiai iparmuzeum, Teleki Sándor gróf (4 db.), Telekkönyv szerkesztősége Szegedről, Thallóczy Lajos Bécsből, Thury Etel Vámosról (2 db.), M. Tud. Akadémia (19 db.), Tud. Akadémia Krakkóból, Turul szerkesztősége, Ungaria szerkesztősége Kolozsvárról, Ungarische Biene szerkesztősége, Walter Gyula Esztergomból, Weinwurm Antal (3 db.), Wodianer F. és fia kereskedése (35 db.), Zirczi apát.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Noulu Testamentu. Gy.-Fejérvár, 1648. 15 frt. 2. Psaltirea. Gy.-Fejérvár, 1651. 50 frt. 3. Judicium magyar nyelven 1589 esztendőre, 10 frt. 4. Kalendarium 1584 esztendőre, N.-Szombat, 50 frt. 5. Magni Turci epistolae. Coronae, 1555. 80 frt. 6. Daniel, Thesaurus hymnologicus. Lipsiae, 1855. 140 márka 6 pf.

A könyvtár helyiségeiben 5177 egyén 10,788 nyomtatványt, kikölesönzés útján pedig 419 egyén 590 kötetet használt.

A lefolyt negyedévben osztályoztatott 1148 mű, a melyekről összesen 1497 czédula készítettett. Kötés alá adatott 149 mű 205 kötetben.

A tudományos czélra szolgáló köteles példányok beszolgáltatásáról szóló törvény életbe lépte óta könyvtárunk anyaga tetemesen gyarapodik. Mig ugyanis 1896-ban köteles példányok czimén 5113 darab nyomtatvány és 3792 db apró nyomtatvány érkezett be, 1897-ben pedig 5461 db nyomtatvány és 3586 aprónyomtatvány, addig 1898-ban 10,530 db nyomtatványt és 23,479 apró nyomtatványt kaptunk.

II.

A *kézirattár* gyarapodása a lefolyt évnegyedben ajándékokból 7 db kézirat, 3 db fényképmásolat, vásárlás útján 17 db kézirat, 1 irod. lev., áthelyezés útján 2 db kézirat, 26 irod. lev., együtt 26 db kézirat, 3 db fényképmásolat és 27 irod. levél volt. Ajándékaikkal Stoll Ernő, Melich János, Weinwurm Antal, Hintz Emil, Gohl Ödön és Szathmári Király Barnabás gazdagították gyűjteményünket. Az ajándékok közül legkiválóbb *Szathmári Király Adám Naplójának* II. és III. kötete, melyet az ajándékozó utód, Thaly Kálmán és Puky József közvetítésével, a Thaly Kálmán ajándékából már meglévő I. kötet kiegészítésére adományozott könyvtárunknak. A vásárolt művek közül (143 frt értékben) egy XVII. sz. oláh nyelvű rituale tűnik ki.

A *kézirattár* anyagából 103 kutató 528 dbot, és pedig 205 db kéziratot, 319 irod. levelet és 4 fényképmásolatot használt.

Az évnegyed gyarapodásán kívül földolgoztatott a Waltherr-féle hagyatékek, együtt 58 mű 128 kötetben, 90 czédulán, s folyt az irodalmi levelek földolgozása, és pedig 817 levél 94 czédulán, tehát együtt 945 db 185 czédulán nyert végleges elhelyezést.

Kötés alá került 26 kötet.

III.

A *hírlap-tár* október-decemberi gyarapodása: a) köteles példányból 78 hírlap 21,382 száma; b) ajándék útján 1 hírlap 102 száma; c) vétel útján 6 hírlap 249 száma, összesen: 85 hírlap 21,733 száma.

Nevezetesebb szerzemények: Neue Polit. Pest-Ofner Zeitung 1848., Puky József úrtól; Ismertető 1836., Nemzeti Ujság 1848., Figyelmező 1848—50. Dobrovskytól 22 frtért.

A könyvtár helyiségében 864 egyén 1893 kötet hírlapot, házon kívül 8 egyén 117 kötet hírlapot, összesen 872 egyén 2010 hírlapkötetet használt.

Végzett munka: Czéduláztatott 53 új hirlap ugyanannyi évfolyama, régi hirlapokból az összes szláv és román hirlapok 132 hirlap 806 évfolyama. Átnézetett 228 hirlap 16,072 száma. Reklamáló levél 102 iratott 1897-iki hirlapszámokért, kértünk 493 számot, beérkezett eddig 105 szám. Kötés alá adatott 102 kötet hirlap. A köteles példányoknak kimutatással (csomagokban) beérkezett példányai a gyarapodási könyvbe s a nyilvántartási lapokra bevezetettek.

E szerint beérkezett az egész évben 1898 hirlap, és pedig magyar 643, német 127, szláv, román, olasz 60, összesen: 830.

IV.

A levéltári osztály ajándék útján (ő cs. és kir. fenségeik Gizella és Mária Valéria főhercegnők, továbbá Bónis Elemér, Kossuth Ferencz, Méhes Kálmán, Pulszky Ágost, Pulszky Ferencz övegye, Stoll Ernő és Weinwurm Antal ajándékából) 109 darabbal, vétel útján (398 frtnyi összegért) 460 darabbal, összesen 569 darabbal gyarapodott.

Az új szerzemények között első sorban kell megemlékeznünk boldogult Erzsébet királyné Ő Felsege emléktárgyairól, melyek Gizella és Mária Valéria főhercegnők ő cs. és kir. fenségeik magas adományából jutottak a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába.

A tárgyak legnagyobb része a boldogult királynéhez különböző alkalmakkor, egyes utazások, a koronázás, Mária Valéria főhercegnő születése, az ezüst menyegző, Rudolf trónörökös eljegyzése, a koronázási jubileum, az alençoni hercegnő elhunytá stb. alkalmából intézett hódoló-, üdvözlő-, részvétfeliratok továbbá emlékalbumok s alkalmi művek diszkiadásai, s miután tulnyomó részük levéltári jelleggel bír, ez okból iktatott be az egész szerzemény a levéltári osztály növedéknaplójába.

Legértékesebb közöttük az 1867-iki koronázás alkalmából készült emlékalbum, mely a királyi pár s a koronázáson részt vett fő szereplők: az egyházi és világi főméltóságok, zászlós urak, miniszterek, a diplomáciai kar, a királyné udvarhölgyei, a főispánok, a vármegyék és sz. kir. városok bandériumainak vezetői stb. művésziösen színezett fényképeit foglalja magában, a koronázási szertartáson való részvételük rövid leírásával. Az albumot Bülich Ágoston és Török Flóris állították össze, három példányból egyet-egyet a király és királyné ő felségeiknek, egyet gróf Andrassy Gyula miniszterelnöknek ajánlva fel.

A koronázást megelőző időknek érdekes emlékei az Eger városa által 1857 májusban ő felségeik utazása alkalmából felajánlott német szövegű diszalbum 11 bársonykeretű vízfestmény-nyel, a Magyar Tud. Akadémia 1865-iki albuma a tagok arcz-

képeivel és Heinrich Ede két vízfestménye, mely a királyi pár 1866 január 29-iki bevonulását ábrázolja Budára s melyet Buda városa gazdag kivitelű, ezüsttel díszített bársony kötésben ajánlott fel a királynénak.

A koronázás emlékét az említett albumon kívül az »Idők Tanuja« ünnepi száma, Alsó-Fehér, Árva, Bars, Belső-Szolnok, Csongrád, Hunyad, Tolna és Torda vármegyék és Torda város üdvözlő feliratai, a Falk Miksa és Dux Adolf által szerkesztett Koronázási Emlékkönyv diszpendánya és néhány alkalmi nyomtatvány örökíti meg.

A koronázás utáni időből származó hódoló feliratok és díszművek sorát Pest város polgárainak és hölgyeinek 1868 ápril 22-ikén, Mária Valéria főhercegnő születésekor a királynéhoz intézett felirata nyitja meg több ezernyi aláírással, és Udvarhely vármegye 1897 május 14-ikén kelt felirata zárja be, melylyel az alençonai hercegnő elhunytá felett érzett részvétének ad kifejezést.

A gyűjteményt kiegészíti a jászkerület által a királynénak ajándékozott aranyos magyar női fejdísz: aranyhímzésű fejkötő és drágaköves diadémról lefüggő gazdagon hímzett fátyol. Az emléktárgyak száma 43. A becses szerzemény a könyvtár Széchenyi-termében fog elhelyeztetni, oly módon, hogy a közönség által megtekinthető legyen.

A boldogult királyné emlékezetét örökíti meg az a három oklevél is, mely Homoky Imre lekéri apátnak, a királyné, Rudolf főherceg, Gizella és Klotild főhercegnők s az uralkodóház több más tagja magyar tanítójának örököseitől vétel útján szereztetett meg. Ezek egyikében a király 1865 szeptember 27-ikén a lekéri apátságot, a másodikban 1868 június 1-én a vaskorona-rendet, a harmadikban 1868 június 17-ikén a magyar nemességet adományozza Homoky Imrének, mindháromban különösen kiemelve az uralkodó ház tagjainak oktatása körül szerzett érdemeit.

Kossuth Lajostól 4 és Deák Ferencztől 2 eredeti levél szereztetett meg a levéltár számára.

Czimerleveleink gyűjteményének új gyarapodásai: 1. 1571 június 13. Prága. Rudolf király Karvai Orlle Miklósnak adott czimerlevelének másolata a czimerkép festett másával (az oklevél eredetije egykor a gróf Telekies nagyzablai levéltárában, most Polyák Béla orsz. képviselő tulajdonában). 2. 1617 márczius 8. Prága. II. Mátyás czimerlevele Méhes Péter részére. 3. 1649 május 19. Pozsony. III. Ferdinánd czimerlevele Turchány Miklós részére (1773-iki hiteles másolat, a czimer festett képével). 4. 1659 január 12. Bécs. I. Lipót czimerlevele Neumeyr László részére. 5. 1868 június 17. Schönbrunn. I. Ferencz József czimerlevele Homoky Imre részére, melyről fentebb már tettünk említést.

A lefolyt évnegyedben 74 kutató 15,040 iratot használt. Kikölcsönözött 12 térítvényen 20 db irat és 8 db pecsétmásolat, összesen 28 darab.

Az évnegyed összes szerzeményein kívül, melyek a jelen évtől életbe léptetett eljárás szerint darabonként, a napi keltezés és a kiállító megjelölésével dolgoztattak fel és iktattattak be a növedéki naplóba, befejeztetett a Szendrei-féle nagy gyűjtemény revideálása, beiktatása és a törzsanyag közé való beosztása. A végleges revízió adatai szerint e gyűjtemény levéltári része 2 db XIII., 12 db XIV., 47 db XV. és 7 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti iratot, 26 db másolatot a mohácsi vész után, 278 db XVI., 321 db XVII., 901 db XVIII. és 561 db XIX. századi iratot, 49 genealogiát, 11 elenchust, továbbá 4 db czimeres és nemeslevelet, 1 czéhiratot és 2 külföldi iratot, összesen 2222 darabot foglal magában.

Ujból megkezdett Kossuth Lajos iratainak rendezése, melyet az azzal foglalkozó tisztviselő távozása folytán félbe kellett szakítanunk.

Befejeztetett a Bugarin-Horváth család levéltárának rendezése; a levéltár állománya: 6 db XIV., 12 db XV., 5 db XVI. századi mohácsi vész előtti eredeti irat és 2 db másolat, 51 db XVI. sz. m. v. u., 406 db XVII., 739 db XVIII. és 183 db XIX. századi irat, összesen 1404 darab.

Befejezéséhez közel áll a gróf Széchenyi családi levéltár lajstromozatlan részének rendezése; rendezés alatt állanak továbbá a Melczer, báró Radák és Török családok levéltárjai.